

Pártfogói intézményeink és a magyar társadalom.

Írta: ANGYAL PÁL.

A letartóztatottak és szabadultak, valamint ezek családtagjai érdekében kifejtendő pártfogói (patronage) tevékenység szükségessége és társadalmi szempontból való hasznossága hazánkban még mindig nem ment át a köztudatba, sőt mint ha bizonyos közönbösséggel és nem ritkán idegenkedéssel találkoznánk, valahányszor a ma még közkeletű rabsegélyezés, vagy a kissé szokatlanul hangzó és gyakran hibásan értelmezett *patronage* kifejezéssel illetett intézményekről beszélünk.*) A gyermekvédelmi ügy fejlődésével még csak meg lehetünk elégedve; e téren különösen az utóbbi időkben oly fölbuzdulással és lelkesedéssel találkozunk s oly öntudatos társadalmi munkásság kialakulását szemlélhetjük, hogy már a közel jövőt illetően is a legjobb reményekkel lehetünk eltelve. Nemcsak az állam, de immár a társadalom is kiveszi részét e nemzet-mentő munkából; az érdeklődés napról-napra fokozódik az elhagyott, züllésnek indult, s az erkölcsi romlás veszélyének kitett gyermekek iránt; sorra keletkeznek a különböző, társadalmi alapon szervezkedő bizottságok, egyesületek, körök, melyek mind arra törekszenek, hogy a testi, anyagi, vagy erkölcsi támogatásra szoruló zsenge gyermeket pártfogásukba vegyék és a haza javára megmentsek. Hogy rövid két év alatt mily lendületet vett a magyarországi gyermekvédelmi ügy, e részben elég, ha csak egy futó pillantást vetünk azokra a különböző állami és társadalmi in-

*) Az úgynevezett *patronage* céljaira most, december 8-án Kolozsvárt megalakult egyesület (1. alább az Ismertetések között) a „Társadalmi Pártfogók Egyesülete” röviden „Pártfogó-egyesület” nevet vette föl. (Magyarázó czím: Elhagyott fiataikorúak, züllöttek és rabok pártfogóinak egyesülete.)
Szerk.

tézményekre, melyek amaz addig elhanyagolt, kopár és értéktelennek látszó területek átalakítását és termékenyvé tételét tűzték ki föladatukul. A gyermekvédelmi törvények és rendeletek, a magyar királyi állami gyermekmenhelyek, az immár törvény erejére emelkedett büntető novellának a fiatalkorú bűntevőkre vonatkozó része, mely 1910. évi januárius 1-én fog életbe lépni, a gyermekbírószági intézmény és az Országos Gyermekvédő Liga a maga áldásos intézeteivel, a székesfővárosi kerületi és közjótékonyági bizottságok, az újabban alakúit s főleg a pártfogásra szorult fiatalkorúak támogatását célzó pártfogó (patronage) egyesületek, az állami gyermekmenhelyek mellett működő menhely és telepbizottságok, a bűntevő fiatalkorúakat fölkaroló s azoknak jogi védelmet biztosító gyermekvédő bizottságok stb. stb.: mindmegannyi bizonyítékai annak, hogy a magyar társadalomból nem vészett ki a gyöngék iránti érdeklődés, s hogy a kellő módon és ügyességgel be lehet vonni ez áldásos munkába a fogékony elemeket. Sok ugyan a tennivaló még ezen a területen is, de minden jel arra mutat, hogy az állam és társadalom vállvetett munkája meg fogja teremni a várt gyümölcsöket, s el fog érkezni az az idő, melyben nemcsak a züllött gyermekek számának örvendetes csökkenését fogjuk megállapíthatni, hanem azt is tapasztalni fogjuk, hogy a szülők is nagyobb szeretettel és odaadással nevelik és gondozzák saját véreiket. Hisz ma is elmondhatjuk, hogy nincsenek züllött gyermekek, hanem züllött szülők. Az erkölcsileg romlottnak látszó fiatalkorú legtöbbször öröklött rossz tulajdonságokat hoz magával a világra, s ezek a veleszületett társadalomelleni hajlamok az erkölcstelen környezetben csak termékeny talajra találnak; és, ha alapjában jóra hajlanék is a posványban élő gyermek, nem rongják-e meg annak testét és lelkét a rossz példák, az alkohol gőze, a nemi kicsapongások bűzhödtt levegője? Régi tapasztalati igazság, hogy a különböző erkölcsi állapotok kiegyenlítődési folyamatában nem a rossz alakú át jóvá, hanem megfordítva: a különben erkölcsös lélek is belemerül a posványba. Igen, mentsük meg az erkölcsi romlás veszélyének kitett gyermekeket, ragadjuk ki őket abból az iszapból, melybe önhibájukon kívül jutottak, nyissuk meg előttük a tisztességes élet útjait, s ekkor biztosra vehetjük, hogy a jövő nemzedék szülői is más életet fognak élni!

Mennyivel más kép tárul elénk, ha a pártfogói (patronage) tevékenység egyéb ágazatait vesszük szemügyre! Több irányban egyáltalán semmi sem történt még. Pártfogói tevékenységen (patronage) ugyanis a legszélesebb értelemben mindazt a tevékenységet szokás érteni, mely föladataul tűzi ki a züllés, erkölcsi romlás és kiváltképen a bűnözés veszélyének kitett egyének megmentését. E nagy munkának ki kellene tehát terjeszkednie a bűn lejtője felé közeledő, vagy a már arra tévedt gyermekeken, kívül a letartóztatás! intézetben lévőkre, a szabadultakra, ezek családtagjaira, a csavargókra és koldusokra, az iszákosokra^ a kéjnökre stb. is. S íme, ezek közül ezideig csak a letartóztatottak és szabadultak, valamint azok családtagjai részesülnek némi támogatásban. A társadalom – többi, nem ritkán már a közre veszélyes egyéneivel alig törődik valaki. A koldus és csavargó, ha előregszik s a börtön annyiszor szítt levegőjében nem ment tönkre, itt-ott valamely igen rosszul vezetett szegényházba kerül. Az iszákos, ki nemcsak a szeszt, hanem, ha büntetendő cselekményt követett el, az abban rejlő enyhítő körülményt is élvezve, koronként fogházba jut, s végűi is vagy az útszélen, vagy a legjobb esetben valamely kórházi ágyon lehel ki szebb sorsra méltó lelkét. A kéjnök, míg fiatal, testét bocsátja áruba, később kerítéssel foglalkozik, s közben mérhetetlen módon terjeszti a testi és lelki ragálytSe különböző irányból felénk rohanó veszélyes áradatok elé éppen ne emeljünk gátat?!. Szótlanul túrjuk továbbra is azoknak pusztító és romboló hatását*?! Ne igyekezzünk itt is azon, hogy az idejekorán még megmenthető elemeket, a testi és erkölcsi gyógyítás megfelelő eszközeinek fölhasználásával, a társadalom hasznos polgáraivá alakítsuk át, a menthetetlen és a közre többnyire veszélyes egyéneket pedig valamiképen oly helyzetbe hozzuk, hogy ne ártassanak?! Alig hinném, hogy valaki e kérdésekre tagadólag feleljen. De ezzel nem érhetjük be. Itt is meg kell fogunk a dolog végét. Egyesíteniünk kell mindazokat az erőket, melyektől e téren valami várható. S melyek ezek az erők? Nézetem szerint ismét az állam és a társadalom. Az állam a maga nagyobb anyagi erejével állítsa föl azokat a különböző intézeteket, melyekben a most említett veszélyes elemeket az egyéniesítés követelményeire való tekintettel egybegyűjti s a szükséghez képest vagy gyógyíttatja, vagy, munkára fogva s erkölcsi keze-

lésnek vetve alá, átalakítani törekszik, vagy, ha ez irányban kifejtett törekvései eredményteleneknek mutatkoznak, oly helyzetben tartja, hogy azok a békés polgároknak ne árthassanak, így létesítendőek lennének: az iszákosokat gyógyító intézetek, különböző munkatelepek és dologházak, hol a csavargók és koldusok nyernének elhelyezést; a kéjnök menhelyei, a csupán nemi betegségek gyógyításával foglalkozó kórházak stb. Ezenkívül törvényhozásilag volna szabályozandó a koldulás és csavargás, valamint a prostitúció ügye; végre állást kellene foglalnia a törvényhozónak az iszákos bűntevővel való mikénti elbánás kérdésében stb. stb. De a társadalom sem maradhat tétlen; számos új munkakör nyílik meg valamennyiünk előtt. Az esetek, illetőleg a most említett csoportokba tartozó züllött elemek föl kutatása a társadalom részéről jövő segítség nélkül alig vihető körösztül. A züllés okainak kifürkészése is könnyebben megy, ha egy jóakaró pártfogó lép érintkezésbe az illető egyénnel, annak hozzátartozóival, szomszédjaival, mint a mikor a kaptafára végzendő munkához szokott hivatalnok végzi e tevékenységet. De különösen ott nélkülözhetetlen a társadalmi közreműködés, hol az ily egyéneknek intézetbe helyezése nem mutatkozik ugyan szükségesnek, de megmentésük, a jó útra térítésük állandó vezetést, fölügyeletet és pártfogó gondot kíván; az ilyen erkölcsi és anyagi támogatás munkáját eredménynyel csak a szabad társadalom önzetlen egyénei végezhetik. Nem mellőzhető végre a pártfogói tevékenység, midőn a testileg és lelkileg meggyógyított, megerősített egyének visszatérnek a társadalomba s, számtalan kísértésnek kitéve, jólelkű támogatás híján nagyon könnyen visszazökkennek a régi erkölcstelen életmódba; ilyenkor kell leginkább résen lenni, mert különben hiábavaló volt minden költség és fáradság. S vajjon végezhetné-e más ezt az utólagos pártfogást, mint maga a társadalom?

A pártfogói gondoskodásra szorulóknak két osztályáról emlékeztem meg az eddigiekben, s utaltam arra, hogy a szükségesnek mutató mentési munkálat oroszán részét mindkét irányban a társadalomnak kell vállalnia. A gyermekvédelem terén az öröndetes fejlődés korát éljük: ehelyütt az érdeklődés föntartása és fokozása képezheti föladatunkat. Az iszákosok, csavargók, koldusok, kéjnök stb. irányában és javára, mint említettem, eddigelé, úgyszólván semmi sem történt még;

ebben a körben tehát arra kell törekednünk, hogy alapos tanulmányok után mindenekelőtt megismerkedjünk e nagy társadalmi kérdések lényegével az azokban rejlő bajok előidéző tényezőivel. Majd föl kell kutatnunk az orvoslás és védekezés lehető legjobbnak mutatkozó módjait; ki kell osztanunk az állam és társadalom között az őket illető szerepeket. De addig is ébresszük föl a társadalom érdeklődését e kérdések iránt, bizonyítsuk be, hogy itt is ép úgy, mint a gyermekvédelemben, nemcsak emberbaráti munkát végzünk a támogató közreműködéssel, hanem végeredményben önmagunkat védelmezzük.

Áttérve a pártfogásba veendő harmadik csoportjára, melyben a letartóztatottak, szabadultak és ezek családtagjai foglalnak helyet, megállapíthatjuk, hogy az ezek javára eddig kifejtett pártfogói tevékenység még mindig gyermekkorát éli. A csekély számú úgynevezett »Rabsegélyző Egylet«-ek nem rokonszenvesek a társadalom előtt. Sokan nem is ismerik ezeknek az egyesületeknek célját és munkakörét; ezeknek tartózkodása inkább közömbösségből ered. Mások elvi ellenségei minden ilyenmű pártfogó közreműködésnek, s megütőköznek azon, hogy a társadalom segítőleg lép föl azok érdekében, kik, ép a társadalmi együttlét szabályait sértve meg, embertársaink életére, testi épségére, bősületére, vagyonára támadtak. A büntetendő cselekmény elkövetője, bíróság elé került, büntetés alatt álló, illetve amaz egyén ellenében, ki büntetését immár elszenvedte, valami sajátságos tartózkodó érzés honol a legtöbb ember szívében, mely nem ritkán a megtévedt egyénnek még családtagjaira is kiterjed. Az általános társadalmi fölfogás szerint ugyanis a bűn tető törvénykönyvvel összeütközésbe jövő és különösen szabadságvesztés büntetésére ítélt egyén kisebb-nagyobb mértékben bősületét veszttette. »Et poena, et factum infamat«, mondják sokan, s nemcsak segítséget nyújtani nem hajlandók az ily megbélyegzett embernek, hanem még rosszalják is azoknak eljárását, kik »a börtönökben amúgy is elkényeztetett rabokkal« törődnek. Másokban meg az a téves fölfogás ébreszt ellenséges gondolatokat mindenféle rabsegélyügy iránt, hogy, aki egyszer vétett a büntető törvény ellen, az a legnagyobb valószínűség szerint a jövőben sem fog hasonló cselekmények elkövetésétől tartózkodni; – tehát »miért melengessük keblünkön saját ellenségeinket ?« Vannak végre olya-

nok is, kik megfigyelik ugyan a mai rabsegélyző egyesületek működését, s midőn azt tapasztalják, hogy azok ezideig csakugyan nem dicsekedhetnek fényes eredményekkel, s midőn sikerűi egy-egy esetet megtudniok, melyben a többnyire pénzbeli segélylyel ellátott szabadult azt az egynehány koronából álló rabsegélyt a korcsmában elitta s, legjobb esetben talán csak verekedésért, néhány óra multán már ismét a rendőrség elé került; vagy, midőn tudomásukra jut, hogy a közelmúltban szabadult egyén a rabsegélyző egyesülettől kapott összegben szerezte be az újabb büntetendő cselekményének elkövetéséhez szükséges eszközöket (Pécsett történt, hogy a lopás miatt elzárt a fogházban megtanulta »elméletileg« a pénzhamisítás mesterségét, szabadulásakor rabsegélyt kapott, s ezen a pénzen vette meg a hamisításban fölhasznált ónt s egyéb anyagot): mondom, ily körülmények között nem azon gondolkodnak, hogy miként lehetne és kellene a rabsegély-ügyet újjászervezni, hanem pereat-ot kiáltanak az egész intézményre.

Vajjon kiknek van igazuk? A közönböseknek, tartózkodóknak, vagy az intézmény elleneseinek, avagy a mai formájában működő rabsegélyezés barátainak? Nézetem szerint elleneseink csakúgy téves úton járnak, mint a néhány évtized óta inkább hivatali szobában munkálkodó, s úgyszólván csupán pénzsegélyt kiosztó rabsegélyző egyesületeinknek állhatatos barátai.

A rabsegélyezés intézményeinek ellenzői szem elől tévesztik, hogy megfelelő anyagi és erkölcsi támogatás híján még a legtökéletesebben végrehajtott büntetés sem éri el célját. Vajjon remélhető-e, hogy a büntetés jótékony eszközeivel társadalmilag, sőt esetleg erkölcsileg is megjavított egyén szabadulása után a tisztesség útján marad, ha mindenki részéről előítélettel, lenézéssel, visszaütéssel találkozik? Vajjon nem fog-e a kellő erkölcsi és anyagi támogatást nélkülöző s kenyerét megkeresni nem képes szabadult, sokszor tán csak az éhség hatása alatt, de nem ritkán boszúból, ismét idegen vagyonhoz nyúlni, s esetleg kést ragadni? Nem fog-e elkeseredni, midőn azt látja, hogy büntetésének ideje alatt családjá nyomorgott, koldusbotra jutott, felesége hűtlen lett, gyermekei elzüllöttek? Nem fog-e ily elkeseredett állapotban, midőn, munkát keresve, mindenütt zárt ajtókra talál, ismét a bűn útjára tévedni?! A visszaesések emelkedő arányszáma, úgy hiszem, sok

tekintetben a pártfogói intézmények fejletlenségére vezethető vissza. Győzzük meg a társadalmat, hogy, a mint nem hagyható támogatás nélkül az immár fölgógyult, de még lábadozó beteg, épúgy nem szabad véget érnie a letartóztatási intézetben foganatosított erkölcsi kezelésnek és a böcsületes munkára való szoktatásnak a börtönajtó bezárulása pillanatában. Győzzük meg a pártfogói intézmény ellenségeit, hogy, a letartóztatottakat, szabadultakat és ezek családtagjait erkölcsi és anyagi támogatásban részesítve, nemcsak emberbaráti munkát végzünk, hanem öntudatlanul a magunk hasznára is dolgozunk, mert, a kit sikerűt a bűnre vezető úttól távoltartanunk, vagy arról letérítenünk, az nem töri meg ezentúl a társadalmi együttlét szabályait, az nem gördít akadályokat az egyéni és társadalmi célok megvalósulása elé, sőt tevékeny részt vesz abban a munkában, mely anyagi és erkölcsi téren az egyén, család és társadalom, valamint állam boldogulását eredményezi. (V. ö. e kérdésekről, különösen, hogy a rabsegélyezés ügyét föl kell karolni, s hogy az kiválólag társadalmi föladat, szerző következő műveit: *A rab segélyezés reformja*. Pécs. 1907. *A rabsegélyző egyesületek központi szervezete*. Pécs 1907. *A letartóztatottak családtagjainak támogatása*. Pécs, 1907.)

De vajjon, ha szükségesnek tartjuk a rabsegélyző tevékenységet s a társadalomnak abban való minél buzgóbb részvételét, miért nem csatlakozunk a mai évtizedes múlttal dicsekvő egyesületek híveihez? Miért nem buzdítjuk a társadalmat, hogy e fönnálló szervezetekben működjék közre? Részünkről úgy tartjuk, hogy egy hibás alapon létrehozott és még hibásabb módon tevénykedő szervezetet sokkal nehezebb megjavítani, mint új egyesületeket alapítani s ezeket korszerű irányban vezetni és buzgó tevékenységre serkenteni. A mai rabsegélyző egyesületek legnagyobb része ugyanis csakugyan alig tesz egyebet, mint csekély számú tagjaitól behajtja a tagsági díjat, fölveszi az államsegélyt, megalakítja a többnyire merőben hivatalos egyénekből álló tisztikarát és választmányát, s aztán a nagy nehezen megtartható havi választmányi üléseken megszavaz a kérelmezők javára néhány korona készpénz-segélyt. A segélyt kérő egyénisége, annak személyes viszonyai, családi állapota, munkára való képessége, szükségleteinek minősége, erkölcsi

állapota stb., a legtöbb esetben teljesen ismeretlen az előtt a néhány választmányi tag előtt, kik a segély megadása, vagy megtagadása fölött szavaznak. A mai rabsegély-ügyet, néhány dicsérendő kivételt nem tekintve, ugyanaz a közbenvettség és írásbeliség jellemzi, mint a mely a régi pörös eljárásokban dívott. S ebből a hivatalszobai és kaptafás kezelésből, illetve az egyéniesítésnek úgyszólván teljes hiányából, származnak a többi bajok is. Így mindenekelőtt a nagyközönség nemtörődése, sőt ellenszenve, a megtörtént segélyezéseknek oly nagy számú balsikerei, maguknak a rabsegélyző egyesületi tagoknak részvétlensége stb. stb.

Mi volna tehát a teendő '? Alakítsunk új egyesületeket, szakítsunk még a inai ellenszenves »rabsegélyző« jelzővel is. Nevezzük ezeket az új szervezeteket »*pártfogó egyesületek*«-nek, nyissuk meg ezek előtt a közvetlen és lehető legegységesebb közreműködés ajtóit. Hirdessük fennen, hogy nem alimizna-osztogatás a célunk, hanem a gyöngének talpra állítása olyatén módon, hogy a pártfogásban részesített egyén, illetve család, maga segíthessen magán. E cél elérése érdekében főleg a következő módon kellene ezeknek az új egyesületeknek működniök. Minden letartóztatott mellé pártfogó volna adandó, ki őt büntetésének ideje alatt gyakrabban meglátogatná, erkölcsi tanításban részesítené, munkásságra buzdítaná. Ugyanez a pártfogó megállapítaná, hogy a letartóztatott szabadulásakor mily munkára volna alkalmazható; közbenjárna, hogy a szabadult azonnal munkába léphessen. A pártfogó javaslatára a természetben való segélyezés ama módjai, melyek az önálló kenyérkeresetet biztosítják, közvetlenül volnának alkalmazhatók (ruházati cikkek, kezdetben élelmiszer és tüzelőanyag nyújtása, munkaeszközök szolgáltatása, stb.). A szabadulást követő első időben a pártfogó továbbra is szeretettel gyakorolhatná még erkölcs-gyámi gondoskodását. Szóval, az ilyen erkölcsileg és legtöbbször anyagilag is gyöngé embert, ki elvégre bűnéért már eléggé megszenvedett, oly környezetbe juttatni, s ebben megtartani igyekeznek, melyben ő a maga erejéből új életet kezdené s úgy saját, valamint családjá és a nagy társadalom érdekében hasznos munkát végezhetne.

Hasonló anyagi és erkölcsi támogatásban részesítendőek a letartóztatottnak családtagjai is. Ehelyütt a pártfogás kettős

célt is szolgál. Egyfelől megmentjük a szabadult otthonát a szétzülléstől, s ez nem kicsinylendő eredmény, mert bebizonyított dolog, hogy az otthon melege a legjobb óvszer a visszaesés ellen. Másfelől gondoskodunk a támaszától és kenyéradójától megfosztott családról, s ezáltal elejét vesszük annak, hogy a magára maradt nő, gyakran elkeseredésében, majd meg szorongatott helyzetének hatása alatt, bűnre vetemedjék, s hogy a gyermekek, kiket az anya, mert kenyér után kell néznie, magukra kénytelen hagyni, az utca porának mérgét szívják magukba s az erkölsi romlás örvényébe sodródjanak. Természetes, hogy a családtámogatás is a legnagyobb körültekintéssel s lehetőleg pártfogók útján foganosítandó.

Sokat remélünk a rabsegélyezés céljaira fölállítandó központi hivatalos szerv működésétől, melynek létesítésére az 1907. évi első országos rabsegélyző congressus az igazságügyi minisztert fölkerlte. Nézetünk szerint e hivatalos szervnek legfőbb föladata az leendő, hogy a rabsegélyző egyesületek újjászervezését előmozdítsa, ezeknek az állami hatóságokkal való minél könnyebb érintkezését biztosítsa, az állami hozzájárulások szétosztása tárgyában véleményt adjon, a segélyezések és támogatások bizonyos nemeiben az egyesületek kezére járjon, stb. Még többet bízunk az elvileg már létező, s tudomásunk szerint legközelebb valóban meg is alakuló »pártfogói egyesületek országos szövetségétől«, mely egyebeken kívül főleg az egyöntetű helyes működés kifejlesztését fogja biztosítani.

Ha a pártfogás eredményessége attól függ, hogy mily részt vesz ki e munkából a társadalom, úgy mindenképp azon kell lennünk, hogy minden jólelkű és az emberbaráti munkákra fogékony egyént (különösen a magyar nőket) ügyünknek megnyerjünk. Csatlakozzék kiki ahhoz a csoporthoz, melynek munkássága az ő egyéniségének leginkább megfelel. Az egyik inkább a züllésnek induló fiatalok megmentésén fáradozzék, a másik vállaljon látogatásokat a börtön sötét falain belül, a harmadik vegye ki részét a munkaközvetítés nehéz föladatából; lesz aki a letartóztatott családját fogja gondjába venni, majd ismét, ki a kéjnőnek jó útra térítésén fog fáradozni stb. És végeredményben miről van szó? Ha sokan állunk sorompóba, hetenként, vagy talán havonként, egy-két óráról! Ennyit mindenki

áldozhat, sőt áldoznia kell, mert hisz nemcsak önmagát védelmezi, hanem polgárokat ment meg a magyar hazának!

Rázzuk föl tehát a közvéleményt, igyekezzünk megmagyarázni mindenkinek, hogy mi tulajdonképen az az utóbbi időkben annyira hangoztatott patronage (magyarul pártfogás), oszlassuk el a kételyeket s nyerjük meg eddigi ellenfeleinket is!

Erősen bízunk a minden jó ügy iránt érdeklődő magyar társadalom fogékonyságában: reméljük, hogy a nemzet erejét csak fokozó pártfogói tevékenység a közel jövőben a társadalomnak minden rétegében számos önzetlen munkásra fog találni.